

Koulukiusaamisen ehkäiseminen ja kiusaamiseen puuttuminen

Opetusalan eettinen neuvottelukunta on ottanut aikaisemmin (2002) kantaa koulukiusaamiseen, mutta asian tärkeyden vuoksi neuvottelukunta haluaa uudelleen ottaa asian esille.

Koulu on oppilaiden, opettajien ja koulun muiden aikuisten työpaikka. Perustuslain takaama oikeus koulutukseen voi toteutua vain, kun jokaisen oppilaan fyysistä ja psyykkistä koskemattomuutta kunnioitetaan. Työturvallisuutta koskevan lainsäädännön mukaan jokaisella on oikeus työskennellä turvallisessa ympäristössä, joka ei vaaranna hänen terveystään eikä hyvinvointiaan.

Kouluyhteisön jäsenten ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä terveellisen ja turvallisen työympäristön luomiseen ja ylläpitämiseen kuuluu myös kouluyhteisön jäsenten henkisestä hyvinvoinnista huolehtiminen. Koulu on yhteisö, jossa eletään ja opitaan toimimaan toisten kanssa. Koulussa työskentelevillä on oikeus edellyttää toisilta asiallista käytöstä ja muiden huomioon ottamista. Jokaisen yhteisön jäsenen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää luoda kouluun ystävällinen, myönteinen ilmapiiri. Kaikki yhteisön jäsenet vaikuttavat toistensa hyvinvointiin, mutta oppilaiden on voitava luottaa siihen, että etenkin koulun toiminnasta vastuussa olevat aikuiset eivät salli epäasiallista käyttäytymistä ja että he puuttuvat kiusaamiseen heti.

Lapset poikkeavat aikuisista kehitystasonsa ja valmiuksiensa puolesta, eikä heillä siksi ole aina edellytyksiä tunnistaa vaikeuksiaan ja pyytää niihin apua. Heihin kohdistuu koulussa myös monenlaisia paineita, mikä voi vaikeuttaa ongelmien puheeksi ottamista. Aikuiset saavat tietää kiusaamisesta usein vasta, kun se on jatkunut jo kuukausia tai jopa vuosia. Opettajilta edellytetään siksi valmiutta tunnistaa kiusaamisen merkit, halua myöntää kiusaamisongelman monitahoisuus ja tunnustaa sen vakavuus. Mitä varhemmin kiusaamiseen puututaan, sitä paremmat mahdollisuudet on saada kiusaaminen loppumaan ja ehkäistä vahinkoja, joita se aina aiheuttaa. Ammattietiikka velvoittaa opettajaa puuttumaan tilanteeseen jo silloin, kun hänellä on aihetta epäillä jotakuta kiusattavan. Opettajan on ryhdyttävä selvittämään asiaa kantamalla vastuuta sekä kiusatuista että kiusaajista.

Kiusaaminen on merkki siitä, että yhteisö ei voi hyvin. Tilanteen kohentaminen edellyttää halua toimia yhdessä ja löytää ratkaisuja havaittuihin ongelmiin. Lähtökohtana kiusaamisen selvittämisessä ja siihen puuttumisessa on oltava lapsen edun toteutuminen myös silloin, kun lapsen etu olisi ristiriidassa hänen huoltajiensa ja/tai koulun intressien kanssa.

Opetusalan eettinen neuvottelukunta vetoaa kaikkiin aikuisiin: jokaisen velvollisuus on puuttua kiusaamiseen, saada se loppumaan ja estää se sekä tehdä yhteistyötä muiden aikuisten kanssa. Kaikilla on oikeus käydä koulua ilman pelkoa ja kiusatuksi tulemisen huolta. Opettajien eettisten periaatteiden normi sopii suuntaviitaksi kiusaamistapausten selvittämiseen: ”Opettaja ottaa erityisesti huomioon huolenpitoa ja suojelua tarvitsevat oppijat eikä hyväksy missään muodossa toisen ihmisen hyväksikäyttöä.”

Kodin ja koulun aikuisten luottamuksellinen yhteistyö on tärkein väline, kun kiusaamisongelmia selvitetään ja ratkaistaan. Rakentavan keskusteluyhteyden puuttuminen aikuisten väliltä, keskinäinen syyttely, vääristely ja syyllisten etsiminen pahentavat tilannetta ja kärjistävät myös lasten ongelmia. Yhteistyö koulun ja kodin välillä on siksi ensisijainen toimintatapa selvittää kiusaamista ja puuttua siihen. Kouluilla ja kunnan opetustoimessa on kuitenkin oltava käytössä myös selvä toimintalinjaus sellaisten tapausten varalta, joissa yhteistyö ei jostain syystä suju.

Jokaisessa koulussa on oltava yhteiset menettelytavat siitä, kuinka kiusaamiseen puututaan, keihin otetaan yhteyttä, kuka saa tiedon asiasta sekä ketkä osallistuvat asian selvittämiseen ja millaisessa roolissa he toimivat. Menettelytavasta on tiedotettava myös oppilaille ja heidän huoltajilleen. Selkeät linjaukset osoittavat, ettei koulussa hyväksytä kiusaamista ja että siihen puututaan. Ne auttavat myös ratkaisemaan ongelmia: kun menettelytavoista sovitaan etukäteen, kriisitilanteessa voidaan keskittyä itse tapauksen ratkomiseen. Kiusaamistapausta selvittäessä kirjataan muistiin kaikki toimet, joihin asiassa ryhdytään. Menettelyssä huolehditaan kaikkien osapuolten kuulemisesta, tasapuolisuudesta ja luottamuksen edellyttämästä avoimuudesta.

Kiusaaminen on aina väärin, mutta se voi olla myös rikos. Opetusalan eettinen neuvottelukunta ei näillä ohjeillaan ota kantaa rikosoikeudellisiin kysymyksiin, joiden käsitteleminen kuuluu oikeuslaitokselle.